
STANJE I RAZVOJ INOVATIVNOG SEKTORA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA (MSP) U AP VOJVODINI

Simin Marina¹

Živkucin Slobodan²

Aleksić Sreto³

Soleša Dimitrije⁴

Sažetak: Inovativnost je osnovni faktor tehnološkog progresa, ekonomskog rasta, razvoja i prosperiteta širom sveta. Unapređenje inovativnosti je u osnovi razvojne politike vodećih zemalja sveta i u središtu je razvojne strategije EU – Evropa 2020. Privredu AP Vojvodine i dalje odlikuje nizak stepen inovativnosti. Posledica nedovoljne brige preduzeća o tehnološkom razvoju zasnovanom na sopstvenom inovativnom radu je izrazito mali broj zaštićenih inovacija, a posebno patenta i malih patenata u nas. Predmet ovog rada je istraživanje dosadašnjeg stanja i broja inovativnih malih i srednjih preduzeća MSP koja su započela poslovanje na bazi inovacije, a posebno patenta ili malog patenta u AP Vojvodini.

¹ Visoka škola strukovnih studija za menadžment i poslovne komunikacije, Modene 5, 21000 Novi Sad, e-mail: msimin@mpk.edu.rs

² Visoka škola strukovnih studija za menadžment i poslovne komunikacije, Modene 5, 21000 Novi Sad, e-mail: slobodanzivkucin@gmail.com

³ Visoka škola strukovnih studija za menadžment i poslovne komunikacije, Modene 5, 21000 Novi Sad, e-mail: sreto79@yahoo.com

⁴ Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment, Cvečarska 2, 21000 Novi Sad, e-mail: dimitrijsolesa@gmail.com

Osnovni cilj rada je da se na osnovu rezultata ovog istraživanja i predloženih mera poveća broj inovativnih malih i srednjih preduzeća (MSP) u AP Vojvodini u funkciji stvaranja veće dodate vrednosti, uspešne tržišne verifikacije inovacija i boljeg tržišnog pozicioniranja.

Ključne reči: inovacije / inovativnost / patenti / mali patenti / mala i srednja preduzeća.

UVOD

Sektor malih i srednjih preduzeća (MSP) je ključni nosilac privrednog razvoja i zapošljavanja i predstavlja najvitalniji, najefikasniji i najdinamičniji deo privrede Republike Srbije. Osnovni ekonomski doprinos malih i srednjih preduzeća (MSP) u razvoju privrede ogleda se u: obezbeđivanju novog zapošljavanja, uvođenju inovacija, razvoju konkurencije, povećanju izvoza i smanjenju uvoza, efikasne proizvodnje proizvoda i usluga, dinamiziranju lokalnog razvoja, kreiranju dohodaka, povećanju kupovne moći stanovništva, smanjivanju siromaštva, povećanju kapaciteta domaćeg tržišta, povećanju konkurentnosti čitave privrede putem saradnje sa velikim preduzećima, povećanju produktivnosti i efikasnosti poslovanja.

Da bi mala i srednja preduzeća (MSP) bili u stanju da ostvare ključnu ulogu u privrednom i opštedruštvenom razvoju potrebno je da se aktivno podstiče njihov razvoj. Imajući u vidu da (MSP) raspolažu ograničenim sredstvima, kadrovima i znanjem, i da se u slobodnom delovanju tržišta nalaze u neravnopravnom položaju u odnosu na velika preduzeća, sve države razvijenih tržišnih privreda imaju razrađen i razuđen sistem podrške tj. sistem posebnih mera i akcija kojima se koriguju opšti uslovi i kojima se (MSP) dovode u približno isti položaj na tržištu. Takođe, od velikog značaja su mere koje se sprovode na nivou EU, a posebno ako se ima u vidu perspektiva da bi (MSP) iz Srbije, u neko dogledno vreme, mogla da imaju direktan pristup, a samim tim i korist od mera koje se preduzimaju na nivou EU.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Naučna opravdanost ovog rada ogleda se u činjenici da su u raznovrsnim nacionalnim publikacijama zastupljena skromna teorijska saznanja o stanju i broju tehnološki intenzivnih malih i srednjih preduzeća (MSP) koja su započela poslovanje na bazi neke inovacije, a posebno patenta ili malog patenta u AP Vojvodini.

Ovo istraživanje nudi krajnje objektivan prikaz stanja jer je celokupna analitika zasnovana na konkretnim podacima iz javnih registara Zavoda za intelektualnu svojinu Republike Srbije i Ministarstva privrede Republike Srbije.

Od opštih naučnih metoda za obradu kvantitativnih podataka istraživači su koristili statističke metode. Putem statističke analize istraživači su objasnili postojeće stanje i strukturu, dinamiku i ograničenja koja sprečavaju puno aktiviranje inovativnih potencijala malih i srednjih preduzeća (MSP) u AP Vojvodini. Od posebnih naučnih metoda istraživači su koristili metod analize i sinteze, za istraživanje trenda i aktuelnog stanja primene inovacija, a posebno patenta i malog patenta od strane malih i srednjih preduzeća (MSP) u AP Vojvodini.

Rad je nastao kao rezultat rada na projektu pod pokroviteljstvom Pokrajinskog sekretarijata za visoko obrazovanje i naučnoistraživačku delatnost. Istraživanje fenomena navedenih u projektu bilo je moguće samo na osnovu ankete koja ima 13 pitanja. Za potrebe ovog istraživanja, uz pomoć Unije poslodavaca Vojvodine, upućeno je 200 upitnika na adrese koje Unija ima u svojoj bazi podataka za mala i srednja preduzeća (MSP) u Vojvodini. Takođe, jedan broj popunjenih upitnika je pribavljen preko Udruženja pronalazača Vojvodine. Broj poslatih upitnika je 200, a broj dobijenih ispunjenih upitnika je (33), što u procentima iznosi 16,5% od ukupno anketiranih privrednih subjekata u AP Vojvodini. Skoro svi ispitanici su naveli da u svom poslovanju koriste inovacije.

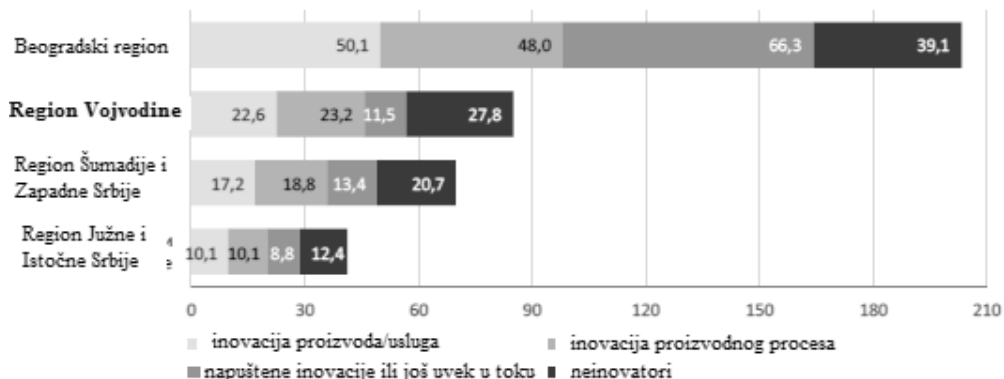
POKAZATELJI INOVATIVNOSTI U SEKTORU MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA

Koliki je značaj (MSP) najbolje predstavljaju pokazatelji poslovanja, kao što su broj preduzeća, zaposlenost, promet, bruto dodata vrednost. Sektor malih i srednjih preduzeća (MSP) predstavlja izuzetno značajan segment privrede Republike Srbije, samim tim i AP Vojvodine: njega u 2017. godini čine 99,9% ukupno aktivnih preduzeća, zapošljava skoro 2/3 zaposlenih u nefinansijskom sektoru i učestvuje sa 33,6% u BDV Srbije.

Prema navedenim pokazateljima, MSPP imaju najveće učešće u ukupnom broju privrednih subjekata – 99,9% (357.234), zaposlenosti – 66,0% (873.462 radnika), prometu – 65,6% (7.164. mlrd. dinara), bruto dodatoj vrednosti – 56,7% (1.325 mlrd. dinara). Dakle, sektor MSPP ukupno angažuje oko milion zaposlenih, održava socijalni mir i puni republički budžet ali, nažalost, njihovi interesi još uvek ostaju na marginama privrednih zbivanja. Treba naglasiti da se od ukupnog broja privrednih subjekata (357.234) na MSP odnosi (99.967), a na preduzetnike (257.267) (Izveštaj MSPP, 2017, 4).

U AP Vojvodini je broj privrednih subjekata – 23,5% (90.618), zaposlenosti 17,6% (232.478), prometu 17,5% (1.907. mlrd. dinara), bruto dodatoj vrednosti 14,5 % (340 mlrd. dinara).

Jedan od ključnih stubova na kojima treba da se bazira oporavak sektora MSP u Srbiji (AP Vojvodini) je razvoj inovativnosti. Inovativna MSP su najefikasniji i najfleksibilniji deo savremene privrede, stožer jačanja konkurentnosti i ukupnog privrednog razvoja. Sposobnost prilagođavanja promenama jedan je od najvećih problema i izazova sa kojima se sreću privredni subjekti u savremenim uslovima privređivanja, a upravo ta sposobnost je jedna od osnovnih odlika MSP.

Grafikon 1. Zastupljenost vrsta inovacija prema teritoriji (%)

Izvor: Republički zavod za statistiku RS, Statistika nauke, tehnologije i inovacija, Saopštenje br. 172, 2019.

U AP Vojvodini (Grafikon 1.) prema zastupljenosti vrsta inovacija (45,8%) se odnosi na inovacije proizvoda/ usluga (22,6%) i inovacije proizvodnog procesa (23,2%). Preostali deo (54,2%) predstavljaju napuštene inovacije ili još uvek u toku (11,5%) i neinovatori (27,8%).

U savremenim uslovima privređivanja, inovativnost je jedan od najznačajnijih faktora opstanka, rasta i razvoja preduzeća. Inovacije predstavljaju osnovni pokretač razvoja preduzeća, nacionalne privrede i društva u celini. One imaju ključnu ulogu u razvoju ekonomije bazirane na znanju. Inoviranje podrazumeva efikasnu primenu novih ideja za unapređenje poslovanja, u skladu sa potrebama kupaca i promenama na tržištu. Inovativna organizacija permanentno traga za inovativnim rešenjima koja se ogledaju u uvođenju novih ili poboljšanih postojećih proizvoda i poslovnih procesa (Ravić, Karavidić, 2015, 8).

Uprkos pozitivnoj društvenoj klimi, kadrovskim i materijalnim mogućnostima za razvoj inovativnih aktivnosti, postignuti rezultati nisu zadovoljavajući. Podatak, da je troškove istraživanja i razvoja nefinansijskog sektora privrede u 2007. godini, iskazalo samo 1.544 MSP ili 1,6% od ukupno 296.086 MSP, i da troškovi istraživanja i razvoja učestvuju svega 0,07%, odnosno 0,08% u poslovnim rashodima i prometu MSP, upućuje na otkrivanje i otklanjanje prepreka koje

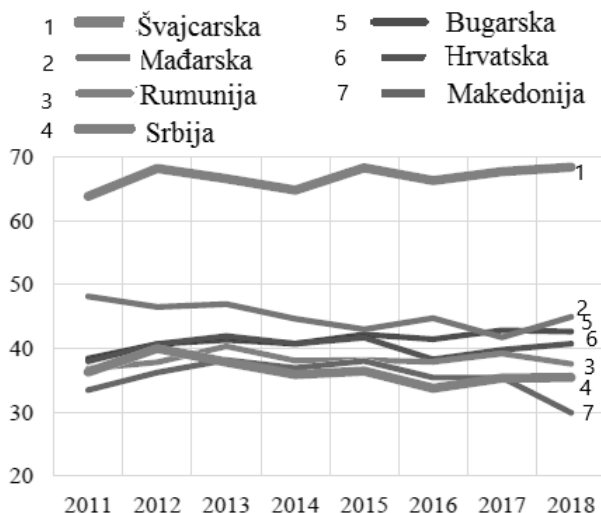
sprečavaju brži razvoj inovativnih aktivnosti (Simin M., 2012, 66). Slična situacija je i danas, prema saznanjima autora.

Uspesna inovaciona politika počinje kroz obrazovni sistem. U Nemačkoj se krajem 90-tih godina, nedostatak visokokvalifikovanog rada pokazao kao najvažnija prepreka za postizanje inovativnosti na vrhuncu nove ekonomije znanja. Oko 10 000 nemačkih MSP-a otkazalo je svoje inovativne programe zbog nedostatka obučenih kadrova, a oko 6 000 MSP nije moglo ni da započne takve projekte (ZEV, 2004, 27).

U Nemačkoj postoji oko 170 000 inovativnih MSP u industrijskim i uslužnim delatnostima, od kojih se 36 000 kontinuirano bavi istraživanjem i razvojem. Uglavnom posluju kao inovativni kooperanti dobavljača sa specijalizovanim proizvodnim programom ili za ciljna tržišta (niše) kao proizvođači visokotehnoloških proizvoda (ZEW, 2004,28).

Brzo raste broj MSP koji aktivno koriste patentni sistem u cilju zaštite i primene svoje intelektualne svojine, a posebno u oblasti farmaceutske industrije i biotehnologije i računa se da su u sektoru MSP danas, patentni zastupljeni sa 57% u odnosu na 35% početkom 1990. godine (Rohling K., Multhaup T., 2015,120). Dok velike kompanije u poslednjih nekoliko godina otpuštaju zaposlene i pribegavaju podugovaranju, nova radna mesta nastaju upravo u sektoru MSP.

Inovacije su najvažniji element za privredni, intelektualni i društveni napredak. Danas su postale globalni fenomen koji utiče na sve sektore privrede i predstavljaju motor ekonomskog rasta i osnova održivog privrednog razvoja. Univerzitet Cornell, INSTEAD i Svetska organizacija za intelektualnu svojinu (WIPO) u partnerstvu sa drugim organizacijama i institucijama u godišnjem izveštaju (The Global Innovation Index - GII) od 2007. godišnje prati i rangira oko 130 država prema njihovim inovacionim performansama i uspešnosti u inovacijama.

Grafikon 2. Kretanje GII zemalja iz okruženja

Izvor: The Global Innovation Index 2011-2018.

Srbija se, prema Globalnom indeksu inovativnosti u 2018. godini, nalazi na 55 mestu od 126 zemalja, što je poboljšanje za sedam pozicija u odnosu na 2017. godinu i najbolji rang u poslednjih pet godina. (Izveštaj MSPP, 2017,38).

Privredu Republike Srbije, a samim tim i AP Vojvodine, karakteriše trend rasta stepena inovativnosti, mada i dalje sa značajnim zaostatkom za prosekom EU. Prema inovacionim performansama, Republika Srbija (indeks inovativnosti 0,335) se u 2017. nalazi u grupi 16 zemalja umerenih inovatora i značajno zaostaje u odnosu na prosek EU (0,504) i većinu evropskih zemalja.

Teoretičari Arundel i Kabla su dokazali da se više vrednosti pripisuje patentima preduzeća koja posluju u takozvanim specifičnim industrijama, kao i da se prosečna patentna stopa u industriji kreće u razmeri od 15% u industriji metala i čelika do 74% u farmaceutskoj industriji (Arundel, Kabla, 1998, 27). Međutim, u velikom broju ostalih sektora, inovativnost MSP zasniva se na manjim izmenama postojećih proizvoda, inovacijama u dizajnu, promeni u načinu isporuke ili menadžerske i marketinške organizacije. U mnogim od tih sektora, inovacije u MSP su više neformalne prirode, bez učešća troškova

istraživanja i razvoja, laboratorija i zaposlenih. U takvim slučajevima, druga prava intelektualne svojine, kao što su žigovi, industrijski dizajn, oznake geografskog porekla i dr. mogu imati veću ulogu od patenata u obezbeđenju komparativne prednosti MSP (Simin M, 2012, 53).

Podaci o prijavama patenata mogu da se koriste kao indikator inovativne aktivnosti u preduzećima i među pronalazačima u određenoj zemlji. Prijavom patenta štiti se novo rešenje određenog tehničkog problema u zavisnosti od nivoa patentibilnosti.

Tabela 1. *Prijave patenata od 2009. do 2018. godine*

Godina	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Prijave domaćih prijavilaca	299	290	180	191	201	201	178	191	173	162
Prijave stranih prijavilaca podnete direktno Zavodu	21	23	28	20	7	6	9	16	8	5
PCT prijave u nacionalnoj fazi	40	16	21	13	13	5	4	6	1	7
Ukupno	360	329	229	224	221	212	191	213	182	174

Izvor: Glasnik intelektualne svojine 2018 Intellectual Property Gazette Podlistak/Supplement, str.35

Ako posmatramo strukturu prijavljenih patenata u periodu od 2009. do 2018. godine može se zapaziti da broj prijava patenata konstantno opada kako domaćih, tako i stranih prijavilaca u Zavodu za intelektualnu svojinu RS. U periodu od 2009. do 2018. godine došlo je do naglog porasta broja prijava patenata stranih prijavilaca, prevashodno kao posledica stupanja na snagu Ugovora o proširenju i saradnji u oblasti patenata. Samo u 2018. godini prijavljeno je 1.426 patenata na osnovu ovog ugovora, a u periodu od 2009. do 2018. godine prijavljeno je ukupno 6.362 patenta.

Većina OECD zemalja, u cilju podsticanja inovativnih aktivnosti u sektoru MSP, primenjuje poreske podsticaje. U okviru takvih poreskih podsticaja

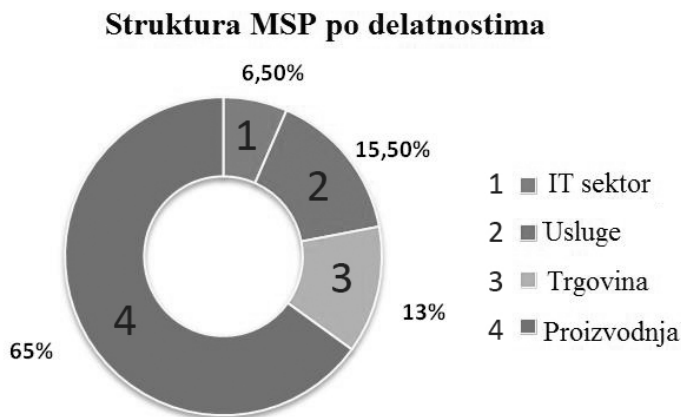
u nekim slučajevima, kao npr. u Irskoj, pružaju se oslobađanja od poreza za prihode koji potiču: od prodaje patenata, olakšice za aktivnosti istraživanja i razvoja koje uključuju zaštitu rezultata istraživanja i razvoja ili tzv. „poreske pauze” za sticanje sopstvene tehnologije. Pristup oporezivanju značajno varira od zemlje do zemlje (Bobrovszky, 2002, 73).

ANALIZA PRISPelih REZULTATA ISTRAŽIVANJA

1. Struktura MSP prema vrsti delatnosti

U Grafikonu br. 4 dat je prikaz zastupljenosti MSP prema vrsti delatnosti

Grafikon 4.: *Struktura MSP po delatnostima*

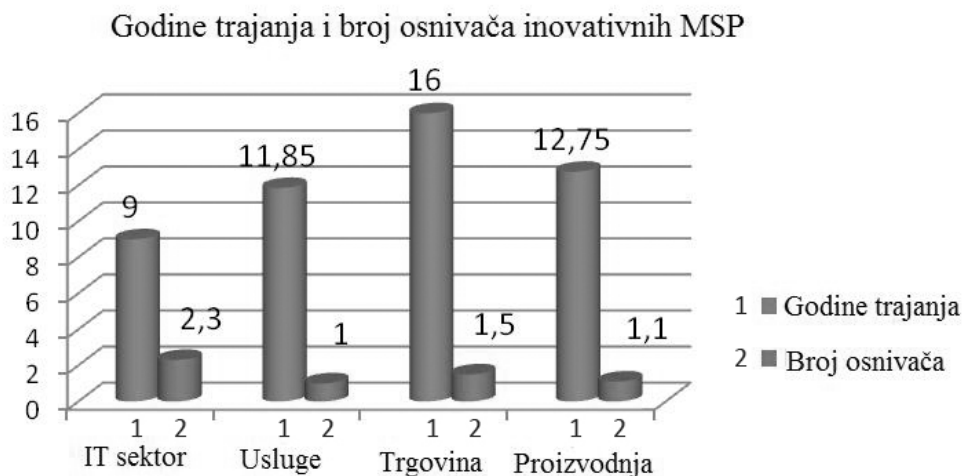
Izvor: Istraživanje autora na bazi ispunjenih upitnika

- Iznenađujuće je da je među anketiranim inovativnim malim i srednjim preduzećima (MSP), najveći broj proizvodnih preduzeća (65%), što ocenjujemo veoma pozitivno.
- Uvidom u proizvodne programe, proizvodna mala i srednja preduzeća (MSP) pretežno posluju u oblasti obrade plastike, štampe, obrade metala i građevinske struke.

2. Godina osnivanja i broj osnivača

Kada su u pitanju godina osnivanja i broj osnivača situacija je prikazana u Grafikonu br. 5.

Grafikon 5: Godina osnivanja i broj osnivača po delatnostima

Izvor: Istraživanje autora na bazi ispunjenih upitnika

- Najkraće traju mala i srednja preduzeća u IT sektoru, zatim u sektoru usluga, proizvodnje, a najduže u sektoru trgovine. Navedeno pokazuje da broj malih i srednjih preduzeća zavisi od trendova u razvoju privrede (IT i usluge) i da se proizvodnja u poslednje vreme budi, mada je većina proizvodnih preduzeća ipak oslonjena na ostala tri sektora. Pozitivno iznenađuje postojanje malih i srednjih preduzeća (MSP) u delatnosti prerade metala, što smatramo značajnim;
- Broj osnivača je indikativan pokazatelj. Grafikon br. 3 pokazuje da se broj osnivača kreće u rasponu 1 do 2,5 u zavisnosti od sektora poslovanja i da se radi o mikro preduzećima (do 9 zaposlenih). To nam govori da kod nas mala i srednja preduzeća (MSP) sa više osnivača ne uspevaju, odnosno da se partnerski odnosi brzo raskidaju.

3. Kako ste obezbedili sredstva za početak rada?

Raspodelu odgovora ilustruje Grafikon br. 6

Grafikon 6.: Izvori sredstava pri započinjanju posla

Izvor: Istraživanje autora na bazi ispunjenih upitnika

Kao što se vidi iz odgovora, najveći broj anketiranih malih i srednjih preduzeća (MSP) započeo je poslovanje sa sopstvenom, odnosno porodičnom ušteđevinom. To umnogome objašnjava situaciju u nas, odnosno daje odgovor na nekoliko ključnih pitanja.

- Ne postoje podsticajna, jeftina ili čak bespovratna sredstva za početak poslovanja, za tzv. start up preduzeća;
- nema povoljnih kredita;
- zabeležen je samo jedan slučaj da je preduzetnik dobio podsticajna sredstva, u rubrici - drugi izvori;
- mala i srednja preduzeća (MSP) kod nas započinju poslovanje obazrivo i sporo, pa dok oni razviju svoje poslovanje domaća i strana konkurencija plasira bolji proizvod ili uslugu. U prilog tome ide činjenica da su osnivači, većinom i sami vlasnici, takođe svedoči o tome.

U vezi sa navedenim, očigledno je da nemamo mala i srednja preduzeća (MSP) u oblasti visoke tehnologije u kojima se traži skupa oprema i precizna tehnologija.

4. Koji vam je sada najveći problem u radu?

Najveći deo ispitanika je naveo ne samo jedan nego više problema sa kojima se suočavaju u poslovanju.

2. Najveći problem sa kojim se susreću mala i srednja preuzeća

Redni broj	Najveći problem	Broj MSP	Procenat
1	Nedostatak obrtnih sredstava i nelikvidnost	11	33%
2	Parafiskalni rashodi	9	27%
3	Naplata potraživanja	5	15%
4	Nedostatak kvalifikovanih kadrova	7	21%
5	Nemogućnost planiranja i investiranja, nesiguran privredni ambijent	7	15%
6	Distribucija, izvoz i nelojalna konkurencija	4	12%
7	Nepoverenje i otežan plasman novih proizvoda	3	9%
8	Konkurencija velikih preduzeća na javnim nabavkama	3	9%
9	Bahatost klijenata	2	6%
10	Skupo zapošljavanje novih radnika	6	18%
11	Bez odgovora	4	12%

Izvor: Istraživanje autora na bazi ispunjenih upitnika

Na osnovu odgovora anketiranih na pitanje koji su najveći problemi u radu u Tabeli 2., najviše anketiranih je navelo da su to nedostatak obrtnih sredstava, a sa tim u vezi i nelikvidnost. Razlozi za hroničan nedostatak finansijskih sredstava malih i srednjih preduzeća (MSP) su raznoliki i zavise od više faktora. Na prvom mestu je slab izvozni potencijal naših malih i srednjih preduzeća (MSP), kako po kvalitetu tako i po maloj dodatoj vrednosti. Zatim, niska stopa produktivnosti u proizvodnji zbog primene zastarelih tehnologija i najzad nedostatak primenjenih tehnoloških inovacija u sferi materijalne proizvodnje. Sa ovim u vezi je decenijsko opredeljenje naše privrede na uvoz stranih licenci i tehnologije.

PREDLOZI ZA BRŽI RAZVOJ INOVATIVNOG SEKTORA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA U AP VOJVODINI

U podsticanje razvoja inovativnog sektora malih i srednjih preduzeća (MSP) potrebno je uključiti čitav privredni sistem zemlje sa svim podsistemima koji moraju delovati tako da direktno podstiču razvoj malih i srednjih preduzeća (MSP). Ovo delovanje se sprovodi putem posebnih mera i programa kojima se ubrzavaju određeni procesi koji doprinose razvoju (MSP). Sve preduzete mere moraju biti u cilju otklanjanja ograničenja koja spečavaju brži razvoj inovativnog sektora malih i srednjih preduzeća (MSP) u AP Vojvodini.

Istraživanjem trenda i aktuelnog stanja primene inovacija, a posebno patenta i malog patenta od strane malih i srednjih preduzeća (MSP) u Vojvodini, utvrđeno je da postoji niz ograničenja koja sprečavaju puno aktiviranje inovativnih potencijala malih i srednjih preduzeća (MSP). Predlozi za brži razvoj inovativnog sektora malih i srednjih preduzeća (MSP) u AP Vojvodini su:

1. Smanjenje poreskih opterećenja

Zahtevi većine anketiranih vlasnika malih i srednjih preduzeća (MSP) odnose se na smanjenje poreza na dobit, doprinosa na lične dohotke i sve druge parafiskalne rashode. Sa ovim zahtevima su se više puta oglašavali Unija poslodavaca Vojvodine i Unija poslodavaca Srbije.

2. Uvođenje „rada na crno” u legalne tokove

Ovim bi se olakšala situacija za sva mala i srednja preduzeća (MSP) jer bi porezi i ostala opterećenja bili raspoređeni na veći broj privrednih subjekata.

3. Sprečiti odliv mladih, školovanih kadrova iz AP Vojvodine

Jedini uslov i način da se za smanjenje odliva mladih je porast nacionalnog blagostanja kao i ekonomskog, kulturnog i ostalih vidova

razvoja. Čak i pod uslovom da se ubrza ekonomski, tehnološki i ostali vidovi razvoja društva ne bi se potpuno zaustavio odlazak mladih i stručnih kadrova u inostranstvo. Međutim, postoji nada da bi veći broj obrazovanih u privredi mogao da doprinese ubrzanom razvoju i oporavku privrede.

4. Osnivanje inovativnih centara u Vojvodini

Ovo je verovatno ključni zahtev vlasnika malih i srednjih preduzeća (MSP), iz više razloga. Osnovni razlog jeste što bi tako mala i srednja preduzeća (MSP) mogla da rešavaju svoje razvojne probleme bez stvaranja sopstvenih razvojnih centara što je veoma skupo.

Naši univerziteti, na žalost, još uvek nisu orijentisani na stvaranje kadra koji je osposobljen da se odmah uključi u rešavanje privrednih problema. Ono što se trenutno dešava u IT sektoru je ohrabrujuće i veoma važno i trebalo bi da bude model i za druge privredne grane.

5. Veća produktivnost rada

Nedovoljno ulaganje u obrazovanje i istraživanje i razvoj dovelo je do smanjenja produktivnosti preduzeća, slabljenja konkurentnosti čitave privrede, čime je doveden u pitanje privredni razvoj zemlje. Država mora da kreira razvojnu politiku i program podrške malim i srednjim preduzećima (MSP) kako bi se razvio i u potpunosti iskoristio inovacioni potencijal domaćih malih i srednjih preduzeća (MSP).

6. Podsticanje izvoza inovativnih malih i srednjih preduzeća

Ovaj predlog govori o veoma teškoj situaciji u kojoj se nalaze inovativna mala i srednja preduzeća (MSP), koja nemaju akumulaciju za obezbeđenje potrebnih uslova za izvoz svojih proizvoda. Drugi deo predloga odnosi se pre svega na porast broja malih i srednjih preduzeća (MSP) nastalih na bazi tehničkih i tehnoloških inovacija. Ovaj predlog, tj. odgovor na ovo pitanje je ključni i najvažniji odgovor u čitavoj anketi.

7. Osnivanje državne investicione banke za mala i srednja preduzeća (MSP)

Ovo je veoma značajna mera o kojoj se već godinama priča, ali za koju je potrebna volja aktuelne vlasti (vlade). S obzirom da banke, kao komercijalne, profitabilne institucije nisu pogodna forma za finansijsku podršku (MSP) i preduzetnika, neophodno je da vlada i NBS usmere raspolaganje sredstvima koja se pod povoljnim uslovima dobijaju od međunarodnih razvojnih i finansijskih institucija samo onim bankama (na prvom mestu investicionoj banci) koje imaju tehničku podršku za finansiranje (MSP) i koje su spremne na podelu rizika poslovanja sa komitentima (MSP).

8. Osnivanje Fonda za patente

Ovaj fond bi mogao da bude formiran u okviru državne investicione banke za mala i srednja preduzeća (MSP).

9. Ulazak u EU

Generalno posmatrano, ovaj predlog potiče iz uverenja osnivača malih i srednjih preduzeća da će nam u tom slučaju biti dostupna EU bespovratna sredstva za osnivanje i rad malih i srednjih preduzeća (MSP). Oni se nadaju da bi u tom slučaju bilo više podsticajnih sredstava i povoljnih kredita za investicije i obrtna sredstva.

10. Obezbeđenje naplate potraživanja uvođenjem kazni za neplaćanje

Ovaj predlog se odnosi na uvođenje inspekcijskih mera (kazni) za preduzeća koja ne plaćaju dobavljačima robe u ugovorenom roku. Poznato je da domaća, a naročito velika trgovinska preduzeća do sada nisu plaćala penale za višemesečne neplaćene obaveze malim dobavljačima.

11. Plaćanje PDV po naplati računa od kupaca (naplaćenim računima)

U Republici Srbiji je zakonska obaveza da se PDV mora platiti odmah po izdavanju računa, a naplata potraživanja je često neizvesna. Ovakva praksa ima katastrofalne posledice za većinu malih i srednjih preduzeća (MSP) i vodi ih u nelikvidnost. Tim više što ne postoji zakonski mehanizam prisile za naplatu potraživanja, barem kada su u pitanju mala i srednja preduzeća (MSP). Ova mera bi značajno olakšala poslovanje malih i srednjih preduzeća (MSP), a posebno po pitanju likvidnosti.

12. Edukacija mladih za preduzetništvo

Obrazovanje mladih za preduzetništvo predstavlja jedan od najznačajnijih faktora za ostvarivanje rasta i razvoja sektora malih i srednjih preduzeća u AP Vojvodini. Značaj obrazovanja utoliko je veći kada se uzme u obzir činjenica da se na znanju baziraju inovativne sposobnosti, najpre pojedinaca a onda i preduzeća kao celine. Pored neophodnosti reforme obrazovanja koja bi išla u pravcu pružanja najsavremenijih i praktično primenjivih znanja, dosta prostora otvara se i za neformalno obrazovanje, čiji potencijal takođe nije u dovoljnoj meri iskorišćen u AP Vojvodini. Preduzetništvo bi trebalo uvesti u osnovno, srednje i visoko obrazovanje kao predmet, kako bi se mladi ljudi obučili i ohrabрили da jednog dana započnu sopstveni posao.

13. Koristiti znanja i iskustva uspešnih privrednika

Do znanja i informacija se dolazi na razne načine, a najčešće raspitivanjem šta i kako rade uspešni privrednici, a to je najčešći oblik učenja u nas. Mala i srednja preduzeća (MSP) najmanje koriste usluge raznih konsultantskih preduzeća ili agencija prilikom pokretanja i razvoja poslovanja kao i prevazilaženja „dečjih bolesti”.

DISKUSIJA ISTRAŽIVANJA

Na osnovu sprovedenog istraživanja postojećeg stanja dat je predlog mera za unapređenje zaštite i primene inovacija, a posebno patenata i

malih patenata kao osnove za dinamičniji rast i razvoj novih tehnološki intenzivnih malih i srednjih preduzeća (MSP) u AP Vojvodini.

Ravnomeran nacionalni, regionalni i lokalni razvoj je samo jedna od rezultanti osmišljene inovacione politike u vidu podsticanja istraživanja i razvoja, nasuprot uvozu znanja. Sa stanovišta smanjenja zavisnosti od uvoza znanja i stranih tehnologija, delotvorna inovaciona politika je moćno sredstvo za pokretanje domaćeg, autohtonog pronalazaštva, istraživanja i razvoja, stvaranje novih proizvoda i poslovnih transakcija, otvaranje novih radnih mesta i dr.

1. Jedan od najvećih problema sa kojim se suočavaju MSP u AP Vojvodini je nedostatak finansijskih sredstava, naročito u početnoj fazi svog poslovanja, a ograničena sredstva umanjuju mogućnost pristupa novim tehnologijama i inovacijama. Ovo je razlog što je jedan od od najvažnijih prioriteta u podršci razvoja malih i srednjih preduzeća (MSP) u AP Vojvodini obezbeđenje različitih i povoljnih vidova finansiranja.

Sprovedena anketa je pokazala da je najveći broj anketiranih (MSP) započeo poslovanje sa sopstvenom, odnosno porodičnom uštedevinom. Ovo ukazuje da je sektor (MSP) dostigao granice svojih mogućnosti rasta i povećanja konkurentnosti i da bez značajnijih promena u sistemu finansijske podrške ovom sektoru (nove kreditne linije, stvaranje zakonskih mogućnosti za osnivanje državne investicione banke i dr.) MSP neće značajnije moći da povećavaju svoju konkurentnost.

Smisao „pomoći” može da se odnosi na podsticajna sredstva (fondove) koja bi se davala bespovratno za razvoj inovacija, kao i pomoć za obezbeđenje sertifikata potrebnih pri izvozu novih proizvoda. Zatim, mogla bi da se daju sredstva kao pomoć (subvencije) za otvaranje novih radnih mesta za proizvodnju novih ili poboljšanih već postojećih proizvoda. Najvažnija pomoć bi bila kada bi mala i srednja preduzeća (MSP) osnovana na bazi inovativnih proizvoda i tehnologija bila oslobođena poreza na dobit, najmanje tri godine.

2. Iz odgovora na pitanje koji vam je najveći problem proizilazi da je većina (MSP) navela isti problem, a to su porezi i doprinosi a

naročito parafiskalni rashodi. Ovo takođe slabi ekonomsku moć (MSP) i onemogućava nova zapošljavanja.

Primena stimulatívne poreske politike u sektoru MSP, polazeći od prethodnog stava, treba da obezbedi veća ulaganja u poslovanje, investiranje i uvođenje inovacija. Snažna državna regulativa koči preduzetničku inicijativu, povećava troškove poslovanja, usporava rad i povećava nesigurnost u poslovanju čitave privrede, a posebno sektora (MSP), što zahteva odgovarajuće društvene akcije.

Sa stanovišta smanjenja zavisnosti od uvoza znanja i stranih tehnologija, stimulatívna poreska politika trebalo bi da podstíče domaće autohtono pronalazaštvo, istraživanje i razvoj, stvaranje novih proizvoda i poslovnih transakcija, otvaranje novih radnih mesta i dr.

3. Među (MSP) ima najviše mikro preduzeća sa jednim zaposlenim, kao i porodičnih mikro preduzeća (do 9 zaposlenih). Ovo pokazuje da su uslovi privređivanja za (MSP) takvi da se vlasnici bore sa egzistencijalnim problemima i da ne mogu da zapošljavaju nove radnike, odnosno da su najčešće vlasnici i jedini zaposleni. Takođe, ima ubedljivo najviše proizvodnih preduzeća, od kojih su sva mikro (MSP).

Značajan problem koji se može uočiti na osnovu dobijenih odgovora je činjenica da pronalazači i investitori nisu osnovali zajedničkim snagama nijedno od malih i srednjih preduzeća (MSP). To verovatno govori o našem mentalitetu i nepoverenju među partnerima. Čest je slučaj da osnivači imaju različite poglede na način upravljanja preduzećem, načinom raspodele prihoda i dobiti, ili po pitanju investicija.

Za uspešnije pozicioniranje srednjih (MSP) na međunarodnom tržištu neophodna je veća zainteresovanost nosilaca sistema za podršku razvoja (MSP). Nepostojanje dovoljnog broja snažnih, dinamičnih i tehnološki intenzivnih (MSP) srednje veličine predstavlja značajno ograničenje privrednog razvoja AP Vojvodine.

4. Trend opadanja inovativnih aktivnosti u (MSP) u Vojvodini se nastavlja. Inovativnost se zasniva na znanju, ali zahteva i podršku poslovnog ambijenta. Objašnjenje za ovakvu statistiku možemo potražiti na dva mesta – atmosfera u organizacijama koja ne

podstiče zaposlene da iskažu svoje inovativne potencijale i izostanak podrške države.

Preduzećima u AP Vojvodini nedostaju izvori finansiranja za razvoj, obrtni kapital, obim proizvodnje koji bi omogućio optimalno iskorišćavanje kapaciteta, mogućnost fleksibilne specijalizacije, dobro obučeni i specijalizovani stručnjaci, mogućnost izvoza na međunarodno tržište i povezanost na lokalnom, odnosno regionalnom nivou.

5. Eliminisanje svih ograničenja u Zakonu o javnim nabavkama u pravcu većeg uključivanja malih i srednjih preduzeća (MSP), što može biti izuzetno važan podsticaj njihovog razvoja i rasta, jer se nabavkama obezbeđuje stalnost porudžbina, kvalitet i kvantitet usluga, garantuju rokovi i način plaćanja.

U razvijenim zemljama javne nabavke predstavljaju značajan vid podrške rastu i razvoju malih i srednjih preduzeća (MSP), što bi bilo primenjivo u nas, s obzirom da se godišnje u Srbiji, a samim tim i u AP Vojvodini troše značajna sredstva na javne nabavke i u tom smislu država i javna preduzeća predstavljaju najveće poručioce roba i usluga u zemlji.

6. Većina malih i srednjih preduzeća (MSP) u AP Vojvodini nije materijalno i kadrovski osposobljena za praćenje najnovijih naučnih i tehničko-tehnoloških dostignuća u proizvodnji, što se posebno odnosi na patentnu bazu podataka, a bez potpune i blagovremene informacije nije moguće donositi korisne odluke.

Stoga, pružanje informacionih usluga u okviru tehnoloških inovacionih programa, uključivanjem modela intelektualne svojine u okviru programa obuke za preduzetnike i druge aktivnosti koje vode širenju primene sistema intelektualne svojine, doprinose svođenju primene intelektualne svojine u okvire inovacija, preduzetništva i razvojnih programa za sektor (MSP). U tom kontekstu treba jačati saradnju između Zavoda za intelektualnu svojinu i institucija za podršku (MSP), udruženja (MSP), nacionalne, regionalne i lokalne vlasti i drugih relevantnih institucija u cilju bolje identifikacije potreba preduzetnika i (MSP) u oblasti intelektualne svojine i prevazilaženju prepreka za efikasno korišćenje sistema intelektualne svojine.

ZAKLJUČAK

Istraživanje koje je obavljeno je pokazalo da su mala i srednja preduzeća (MSP) u AP Vojvodini nastala na tehnološkom razvoju, zasnovanom na sopstvenom inovativnom radu, još u veoma malom broju. U nas se u poslednje dve dekade, tačnije od donošenja Evropske povelje o malim i srednjim preduzećima, 2002. godine, sve više pridaje značaj sektoru (MSP) i razvoju novih tehnologija. Ova pojava ohrabruje, a ujedno i dokazuje kako je tema ovog rada dobro odabrana i bavi se aktuelnom problematikom kod nas. Privrednog razvoja nema bez tehnološkog razvoja koji je preduslov za nastanak i razvoj inovativnog sektora malih i srednjih preduzeća (MSP).

Sprovedeno istraživanje je pokazalo da je najveći broj anketiranih (MSP) započeo poslovanje sa sopstvenom, odnosno porodičnom uštedevinom. Ovo ukazuje da je sektor (MSP) dostigao granice svojih mogućnosti rasta i povećanja konkurentnosti jer ograničena sredstva umanjuju mogućnost pristupa novim tehnologijama i inovacijama.

U delu proizvodnih (MSP), obuhvaćenih ovim istraživanjem, prikazano je da se uglavnom radi o mikro (MSP) koja rešavaju socijalno-ekonomske probleme zaposlenih jer je poslovanje ovih preduzeća, po pravilu, lokalnog karaktera sa stanovišta tržišta i zaposlenosti. Mnogo značajniji doprinos privrednom rastu i razvoju, u dužem periodu u AP Vojvodini, mogu da obezbede srednja (MSP).

Najpropulzivniji sektor (MSP) su preduzeća iz oblasti IT tehnologija. Na žalost, većina IT malih i srednjih preduzeća (MSP) u nas, bave se skoro isključivo programiranjem po narudžbi poznatog kupca, a vrlo malo se rade proizvodi (informatički paket program) koji se koriste za rešavanje nekih realnih problema u poslovanju.

U podsticanje razvoja inovativnog sektora malih i srednjih preduzeća (MSP) potrebno je uključiti čitav privredni sistem zemlje sa svim podsistemima koji moraju delovati tako da direktno podstiču razvoj malih i srednjih preduzeća (MSP). Ovo delovanje se sprovodi putem posebnih mera i programa kojima se ubrzavaju određeni procesi koji doprinose razvoju (MSP). Sve preduzete mere moraju biti u cilju otklanjanja ograničenja koja sprečavaju brži razvoj inovativnog sektora malih i srednjih preduzeća (MSP) u AP Vojvodini.

LITERATURA

1. Arundel A., Kabla I., (1998) What percentage of innovations are patented. Empirical estimates for European firms., Research Policy 27
2. Bobrowszky J., (2002), Intellectual Property as a Mean of Qualitative Development, Publikacija, Svetska organizacija za intelektualnu svojinu (WIPO), Geneve
3. European Commission, (2002), The European Charter for Small Enterprises, Enterprise publication, Luxembourg
4. European Commission and the European Parliament, (2003), Thinking Small in an Enlarging Europe Communication from the EC and the European Parliament, COM 26 final, Brussels
5. Heitz A.,(2005): Valuation and management of intellectual property assets in SME and Entrepreneurship, Exploiting IP in Agriculture, CARDS Regional Workshop, Beograd
6. Glasnik intelektualne svojine, (2018) Zavod za intelektualnu svojinu, Beograd
7. Izveštaj o malim i srednjim preduzećima i preduzetništvu (2018), Ministarstvo privrede, Beograd
8. Ravić, N., Karavidić, S. (2015). Obrazovanje preduzetnika kao faktor rasta i razvoja malih i srednjih preduzeća u Republici Srbiji. *Međunarodna konferencija o društvenom i tehnološkom razvoju*. Banja Luka, Univerzitet PIM.
9. Rohling K., Multhaup T. (2005): Innovative SMEs in Germany, OECD SME and Entrepreneurship Outlook, str. 120.
10. Simin M., (2012), Intelektualna svojina i mala i srednja preduzeća, Monografija, Zadužbina Andrejević, Beograd
11. Simin M., Živkucin S., Jurković M., (2018), „Model Triple Spiral as a basis for development of innovative sector SMEs in the world”, 7th PAR International Leadership Conference, PILC 2018, Opatija, p.186-195
12. Simin M., Kalinić M., Jurković M., (2015), Patent protection as a precondition for the commercialization of inventions, 4th PAR International Leadership Conference, PILC 2015, Opatija, p.189-194
13. Statistika nauke, tehnologije i inovacija (2019), Republički zavod za statistiku RS, Saopštenje br.172
14. Zentrum fuer Europäische Wirtschaftsforschung – ZEW (2004): Innovationsverhalten der deutschen Wirtschaft, Indikatorenbericht zur Innovationserhebung 2003, Mannheim, www.zew.de

THE CURRENT CONDITION AND DEVELOPMENT OF THE INNOVATIVE SECTOR OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES (SMEs) IN AP VOJVODINA

Simin Marina

Živkucin Slobodan

Aleksić Sreto

Soleša Dimitrije

Abstract: *Innovation is a fundamental factor of technological progress, economic growth, development and prosperity around the world. Continuous improvement of innovation is the focal part in the development policy of the world's leading countries and presents the key element of the development strategy of the EU - Europe 2020. The economy of AP Vojvodina is still characterized by a low level of innovation. The consequences of a company's insufficient care for technological development based on its own innovative work is a very small number of protected innovations, especially patents and petty patents in our country. The subject of this paper is the research into the current state and number of innovative small and medium enterprises (SMEs) that started business on the basis of their innovation, especially patent or petty patent in AP Vojvodina. The main goal of the paper is to increase the number of innovative SMEs in AP Vojvodina based on the results of this research and proposed measures aimed at creating higher added value, successful market verification of innovations and better market positioning.*

Key words: *innovation, innovative, patents, petty patents, small and medium enterprises.*